

Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας
Διδάσκουσα: Δρ. Μόσχου Δ. Καλλιόπη

*❖ Θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης
και παράγοντες που επηρεάζουν την
επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου*

Ταξινόμηση των θεωριών επαγγελματικής ανάπτυξης

Η επαγγελματική ανάπτυξη του ανθρώπου έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών αλλά και ερευνητικών κλάδων εδώ και πολλά χρόνια (KosmidouHardy, 1996 · Lent, Brown, & Hackett, 2000 · O' Brien & Fassinger, 1993 · Parr & Neimeyer, 1994 · Super, Savickas, & Super, 1996).

Αυτή η άνοδος του ενδιαφέροντος είχε ως αποτέλεσμα να ερευνηθεί σε βάθος αυτή η όψη της εξέλιξης του ατόμου, να ερευνηθούν οι παράγοντες που την επηρεάζουν και να επινοηθούν τεχνικές και μέθοδοι που τη διευκολύνουν.

Μαζί έκαναν την εμφάνιση τους ένα σύνολο θεωριών που στην βιβλιογραφία αναφέρονται με το γενικό τίτλο «Θεωρίες Επαγγελματικής Ανάπτυξης»

Η γενική ταξινόμηση των θεωριών είναι η παρακάτω:

- **Μη ψυχολογικές θεωρίες :** α) τύχης, β) οικονομικές, γ) κοινωνικές
-

- **Ψυχολογικές θεωρίες :**

α) χαρακτηριστικών και παραγόντων (Parsons),

β) ψυχοδυναμικές (Bordin, Segal),

γ) αναγκών (Roe, Horrock),

δ) τυπολογική (Holland),

ε) εξελικτικές (Ginzberg, Super, Tiedeman, Gottfredson), στ) μάθησης (O'Hara, Miller, Krumboltz),

ζ) λήψης απόφασης (Hilton, Gelatt).

- **Γενικές θεωρίες :** α) Blau, β) Super & Bachrach, γ) Law, δ) θεωρία των ζωντανών συστημάτων, ε) αντιστοίχισης, στ) ελληνική θεωρία επαγγελματικής ανάπτυξης (Θεωρία δυναμικής εκλεκτικής εξελικτικής συμβουλευτικής)

❑ Κύριο χαρακτηριστικό της πρώτης ομάδας θεωριών, των μη ψυχολογικών, είναι ότι αποδίδουν την επαγγελματική ανάπτυξη και εκλογή σε παράγοντες εξωτερικούς για το άτομο.

❑ Η νοημοσύνη, τα ενδιαφέροντα, η προσωπικότητα, οι αξίες κ.τ.λ. του ατόμου δεν θεωρούνται ως οι κατεξοχήν καθοριστικοί παράγοντες στην εκλογή επαγγέλματος.

❑ Αντίθετα, υποστηρίζεται ότι τα άτομα προσέρχονται σε κάποιο επαγγελματικό περιβάλλον υπό την επίδραση εξωτερικών παραγόντων.

Η τρίτη ομάδα θεωριών, οι γενικές θεωρίες, μελετούν την ύπαρξη παραγόντων από διάφορες κατηγορίες που επηρεάζουν τη λήψη επαγγελματικών αποφάσεων, είτε άμεσα είτε έμμεσα, είτε μεμονωμένα είτε με την αλληλεπίδραση τους. Σε αυτούς τους παράγοντες εντάσσονται τόσο χαρακτηριστικά του ίδιου του ατόμου (προσωπικότητα, εκπαίδευση, κοινωνικά χαρακτηριστικά, αξίες κ.τ.λ.), όσο και παράγοντες του επαγγελματικού περιβάλλοντος (μορφή του οικονομικού συστήματος, επαγγελματικές απαιτήσεις, κανονισμοί, αμοιβές κ.τ.λ.). Κοινό στοιχείο των θεωριών είναι η άποψη ότι ως προς τη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών, που σχετίζονται με την επαγγελματική συμπεριφορά, το άτομο ακολουθεί μια εξελικτική πορεία, η οποία είναι συνεχής, αδιάλειπτη και δυναμική (Κάντας & Χατζή, 1991). Με βάση τη λογική αυτή, δημιουργήθηκε η τάση παρουσίασης γενικών σχημάτων σχετικά με την επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου

Οι ψυχολογικές θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης

- ❑ Αντίθετα προς τις μη ψυχολογικές θεωρίες, που δίνουν μεγάλη έμφαση στους εξωτερικούς παράγοντες της επαγγελματικής επιλογής, οι ψυχολογικές τοποθετούν στο επίκεντρο της επαγγελματικής ανάπτυξης του ατόμου και της επαγγελματικής επιλογής ψυχολογικούς, κυρίως, παράγοντες (Δημητρόπουλος, 1998).
- ❑ Οι ψυχολογικές θεωρίες είναι πολλές και για την καλύτερη ταξινόμηση τους χρησιμοποιήθηκε η ταξινόμηση σε **επτά ομάδες** (Κάντας & Χατζή, 1991).
- ❑ Στην πρώτη ομάδα τοποθετήθηκε η θεωρία των Χαρακτηριστικών και των Παραγόντων, στη δεύτερη οι Ψυχοδυναμικές θεωρίες, στην Τρίτη τις θεωρίες Αναγκών, στην τέταρτη την **Τυπολογική Θεωρία**, στην πέμπτη τις Εξελικτικές θεωρίες, στην έκτη τις θεωρίες Μάθησης και, τέλος, στην έβδομη τις θεωρίες Λήψης Αποφάσεων. Οι θεωρίες που ανήκουν στην ομάδα έχουν, μέχρις ένα βαθμό, κοινές αρχές, ενώ η διάκριση σε ομάδες έγινε με βάση την κύρια έμφαση και τη θεωρητική τους αφετηρία ή κατεύθυνση (Δημητρόπουλος, 1998).

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

- ❑ Το κύριο χαρακτηριστικό των Ψυχολογικών θεωριών είναι ότι επικεντρώνονται στο ίδιο το άτομο και τονίζουν την εσωτερική κινητήρια δύναμη του ατόμου και το ρόλο του στην επαγγελματική επιλογή.

Κάποιες βασικές υπο – ομάδες των ψυχολογικών θεωριών είναι:

- Ψυχοδυναμικές θεωρίες
- Τυπολογική Θεωρία
- Εξελικτικές θεωρίες
- Θεωρίες μάθησης
- Θεωρίες λήψης απόφασης

Ψυχοδυναμικές θεωρίες

Η βασικότερη υπόθεση των ψυχοδυναμικών θεωριών είναι ότι:

- εξαιτίας των διαφορών στη δομή της προσωπικότητας, τα άτομα αναπτύσσουν συγκεκριμένες ανάγκες ή κίνητρα και αναζητούν ικανοποίηση αυτών των αναγκών ή κινήτρων μέσω των επαγγελματικών επιλογών.
- Έτσι, υποστηρίζεται ότι οι διαφορετικές εκπαιδευτικές ή επαγγελματικές περιοχές επιλέγονται από άτομα με διαφορετικό τύπο αναγκών ή με διαφορετικό τύπο προσωπικότητας (Freud, Adler, Maccoby, Roe, Holland, Hoprock).

Εξελικτικές Θεωρίες

- ενδιαφέρονται περισσότερο για τη διαχρονική έκφραση της επαγγελματικής συμπεριφοράς και τονίζουν τη σημασία της αυτοαντίληψης.
- Οι θεωρητικοί του είδους αυτού των θεωριών υποστηρίζουν ότι «η επαγγελματική επιλογή είναι εξελικτική διαδικασία και δεν είναι μια απλή απόφαση αλλά σειρά αποφάσεων που γίνεται σε μια μεγάλη χρονική περίοδο. Κάθε βήμα σ' αυτή τη διαδικασία έχει σχέση με αυτά που έγιναν και με αυτά που πρόκειται να ακολουθήσουν" (Ginzberg, Ginsburg, Axelrad, Herman – 1951).

Θεωρίες μάθησης

- Είναι απόρροια της γενικής θεωρίας μάθησης της συμπεριφοράς, η οποία σχετίζεται κυρίως με την εργασία του Albert Bandura (1977).
- Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οι προσωπικότητες των ατόμων και οι διάφορες συμπεριφορές που εκδηλώνουν, δημιουργούνται μάλλον από τις εμπειρίες μάθησης του κάθε ατόμου παρά από έμφυτες ψυχικές ή αναπτυξιακές διαδικασίες.

Θεωρίες λήψης απόφασης

- Ο κύριος παράγοντας που διαφοροποιεί αυτά τα μοντέλα από τα άλλα είναι ή έμφαση που δίνουν στη διαδικασία λήψης απόφασης.
- Οι θεωρίες αυτές είναι κατά βάση «οικονομικές», με την έννοια ότι το άτομο επιλέγει μια σταδιοδρομία που θα αυξήσει το κέρδος του. Το κέρδος εδώ δεν σημαίνει απαραίτητα χρήματα αλλά ο,τιδήποτε έχει αξία για το άτομο (π.χ. γόητρο, ασφάλεια κτλ.).
- Σε μια τέτοια προσέγγιση αναμένεται ότι το άτομο θα βοηθηθεί να προβλέψει τα αποτελέσματα κάθε εναλλακτικής λύσης. Κατόπιν θα διαλέξει τη λύση που του υπόσχεται τη μεγαλύτερη ανταμοιβή.

Σύνθετες θεωρίες

- η επαγγελματική ανάπτυξη και επιλογή επηρεάζεται άμεσα ή έμμεσα από πλήθος παραγόντων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται κοινωνικοί, οικονομικοί, πολιτικοί, πολιτισμικοί, γεωγραφικοί, βιολογικοί και ψυχολογικοί.

Ψυχολογικές Θεωρίες

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ HOLLAND

Θεωρητικό υπόβαθρο -Βασικές αρχές:

- Η εκλογή ενός επαγγέλματος αποτελεί έκφραση της προσωπικότητας
- Τα μέλη μιας επαγγελματικής ομάδας έχουν παρόμοιες προσωπικότητες και παρόμοιο ιστορικό προσωπικής ανάπτυξης
- Επειδή τα μέλη μιας επαγγελματικής ομάδας έχουν παρόμοιες προσωπικότητες, θα αντιδρούν σε διάφορες καταστάσεις και προβλήματα με παρόμοιο τρόπο
- Τα επαγγελματικά επιτεύγματα, η σταθερότητα και η ικανοποίηση εξαρτώνται από το βαθμό συμφωνίας μεταξύ της προσωπικότητας ενός ατόμου και του επαγγελματικού του περιβάλλοντος

Οι **τέσσερις υποθέσεις**, που στην ουσία αποτελούν το κέντρο της θεωρίας του, είναι:

- Οι περισσότεροι άνθρωποι μπορούν να καταταγούν σε έναν από τους έξι τύπους προσωπικότητας: ρεαλιστικό-πρακτικό, διανοητικό-ερευνητικό, κοινωνικό, επιχειρηματικό και συμβατικό. Η διαμόρφωση και εξέλιξη αυτών των τύπων επηρεάζεται από κληρονομικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες.
- Υπάρχουν αντίστοιχα, έξι κατηγορίες περιβάλλοντος: το ρεαλιστικό-πρακτικό, το διανοητικό, το κοινωνικό, το επιχειρηματικό και το συμβατικό. Σε καθεμιά από τις κατηγορίες αντιστοιχεί και ένας τύπος προσωπικότητας. Η κατάταξη αυτή των επαγγελμάτων γίνεται με βάση τους τύπους που ασχολούνται με το καθένα.

-
- Οι άνθρωποι προτιμούν τα περιβάλλοντα εκείνα, τα οποία διευκολύνουν την έκφραση της προσωπικότητάς τους, τη δραστηριοποίηση των ικανοτήτων τους ή την έκφραση και πραγμάτωση των αξιών τους.
 - Η τελική συμπεριφορά ενός ατόμου καθορίζεται από την αλληλεπίδραση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητάς του και των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος.

Συνήθως υπάρχει **ένας "κυρίαρχος" τύπος** ενώ κάποιοι άλλοι είναι λιγότερο εμφανείς σε εμάς.

Ο Holland αναφέρει ότι μπορούν να προκύψουν 720 διαφορετικές επαγγελματικές προσωπικότητες που ταιριάζουν αντίστοιχα σε ισόποσα επαγγελματικά περιβάλλοντα.

Στο διαδίκτυο μπορεί κανείς να βρει ελεύθερα και δωρεάν πολλές ιστοσελίδες για να δοκιμάσει το test αξιολόγησης της προσωπικότητας. Ενδεικτικά αναφέρονται τα τεστ στην ιστοσελίδα του ΕΟΠΠΕΠ

Άσκηση : περιγράψτε έναν από τους 6 τύπους προσωπικότητας του Holland. Εσείς σε ποιόν τύπο θεωρείτε ότι ανήκετε;

Παράγοντες που επηρεάζουν την επαγγελματική ανάπτυξη

Ατομικοί

Εξωατομικοί

Ατομικοί

- Κληρονομικοί – βιολογικοί
- Επίκτητοι

Εξωατομικοί παράγοντες

- Οικογενειακό περιβάλλον
- Σχολικό περιβάλλον
- Ευρύτερο Κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον
- Πνεύμα εποχής
- Τυχαία περιστατικά

Κληρονομικοί:

- ατομικά χαρακτηριστικά που η διαμόρφωση τους δεν αποδίδεται σε περιβαλλοντικές επίδρασεις
- όρια νοητικής ανάπτυξης
- ειδικές έμφυτες ικανότητες (ταλέντα)
- σωματική διαμόρφωση

Επίκτητοι:

- Μόνιμα ή εξελίξιμα χαρακτηριστικά ή γνωρίσματα της προσωπικότητας που είναι αποτελέσματα της αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον
- Τα ενδιαφέροντα που δημιουργεί
- Το αξιολογικό σύστημα που διαμορφώνει
- Κλίσεις
- Ικανότητες που το άτομο αναπτύσσει
- Δεξιότητες που αποκτά
- Αυτοαντίληψη
- Προδιάθεσης απέναντι σε άτομα, καταστάσεις, θεσμούς
- Ανάγκες

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

Δημητρόπουλος (2002). Η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου και οι σχετικές θεωρίες. Στο Κασσωτάκης, Μ. (Επιμ.). Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός : Θεωρία και Πράξη. Σελ. 101-172. Αθήνα : Τυπωθήτω

Κάντας, Α., Χαντζή, Α, (1991). Ψυχολογία της Εργασίας. Θεωρίες Επαγγελματικής Ανάπτυξης. Στοιχεία Συμβουλευτικής. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Amudsom, N., Harris-Bowlsbey, J. (2008). Βασικές Αρχές Επαγγελματικής Συμβουλευτικής. Αθήνα : ΕΚΕΠ